

Bijlage 3. Behandeling van de adviezen en bezwaren bij het ministerieel besluit tot definitieve bescherming als archeologische site van het Eerste Wereldoorlog-slagveld van Bellewaarde Ridge in Ieper (Ieper, Zillebeke)

Provincie: West-Vlaanderen

Gemeente: Ieper, 2de afdeling, sectie B; 16de afdeling, sectie A

Objectnummer: 4.04/33011/102.1

-

Dossiernummer: 4.001/33011/122.1

Omschrijving:

het Eerste Wereldoorlog-slagveld van Bellewaarde Ridge,
Oude Kortrijkstraat en Bellewaardestraat, zonder nummer

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel,

13 MEI 2019

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS

1. Adviezen uitgebracht voorafgaand aan de voorlopige bescherming

1.1. Adviezen uitgebracht door de departementen en agentschappen van de beleidsdomeinen Omgeving, MOW en LV

1.1.1. Beleidsdomein Omgeving

Het advies werd gevraagd op 22 mei 2018.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit.

1.1.2. Beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken

Het advies werd gevraagd op 22 mei 2018.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit.

1.1.3. Beleidsdomein Landbouw en Visserij

Het advies werd gevraagd op 22 mei 2018.

Het departement bracht op 20 juni 2018 advies uit over de bescherming van het onroerend goed. Dit advies is voorwaardelijk gunstig.

Behandeling van het advies:

Het departement maakt enig voorbehoud bij art. 5 – 8° en 5 – 1° en de impact op mogelijke aanvragen om permanent grasland te scheuren of bepaalde andere bodembewerkingen (ploegen), verder uit het departement zijn bezorgdheid over de uitbatingsmogelijkheden van Bellewaarde Hoeve.

De beheerdoelstellingen willen richting geven en een kader vormen voor het toekomstig beheer. Absolute verbodsbepalingen staan er niet in. Wel zijn er, gekoppeld aan de beheerdoelstellingen een aantal toelatingsplichten opgenomen, die het agentschap Onroerend Erfgoed mogelijkheden geven te bekijken of de geplande ingrepen afbreuk doen aan de reden van de bescherming, zijnde de archeologische waarde.

Ook wil de bescherming geen verbod betekenen op eventuele (ver)nieuwbouw in Bellewaarde Hoeve, maar dat archeologisch onder controle houden en bodemingrepen laten voorafgaan door archeologisch onderzoek.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit.

1.2. Advies uitgebracht door de betrokken gemeente Ieper

Het advies werd gevraagd op 22 mei 2018.

Gemeente Ieper

Het college van Burgemeester en Schepenen bracht op 4 juni 2018 een voorwaardelijk gunstig advies uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Behandeling van het advies:

De stad vraagt "de woningen in Railway Wood niet op te nemen binnen de contour van de bescherming." Ook vraagt de stad "aandacht voor de rechtszekerheid en de uitbreidingsmogelijkheden van de gebouwinfrastructuur thv de hoevezetel, los van de verplichte archeologische opgraving ingeval van bodemvergraving."

Op de vraag om de woningen binnen Railway Wood niet op te nemen in de bescherming kan niet ingegaan worden. Dit zou immers betekenen dat geen archeologische voorwaarden kunnen opgelegd worden bij wederopbouw ervan na eventuele afbraak. Er kunnen onder de gebouwen immers nog archeologische sporen begraven zitten. Dit spreekt ook de bescherming van het omgevend terrein tegen, want de archeologische zone moet als één geheel beschouwd worden.

Bodemingrepen moeten ten allen prijze door archeologisch onderzoek voorafgegaan worden. De bescherming wil dan ook geen verbod betekenen op (ver)nieuwbouw, maar ze archeologisch onder controle houden en laten voorafgaan door archeologisch onderzoek.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit.

1.3. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 22 mei 2018.

De VCOE bracht op 14 juni 2018 een gunstig advies uit over de bescherming van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Behandeling van het advies:

De Commissie vraagt zich wel af "waarom de Britse mijngangen op de percelen A21/g en A22/a2 niet worden meegenomen. Ze maken nochtans deel uit van het groter mijngangenstelsel dat door de bescherming wordt gevat.

Over de bewaringstoestand van het mijngangenstelsel kunnen geen objectieve uitspraken gedaan worden. Sporadische bodemverzakkingen geven aan dat de toestand langzamerhand degradeert. Dit vormt dan ook onvoldoende basis voor een bescherming. Ook de andere bodemsporen doen dat niet.

De bescherming steunt vooral op de uitstekende bewaring van de archeologische sporen onder bos of weiland. Onder akker is dat een stuk minder.

Percelen A21/g en A22/a2 zijn als akker in gebruik.

Daarnaast geeft geofysisch onderzoek aan dat dit terrein fel beschoten is. De combinatie van deze verstoring met jarenlang ploegen reduceert de bewaring van de sporen dusdanig dat bescherming een brug te ver is.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit.

1.4. Conclusie voorafgaand aan de voorlopige bescherming

De uitgebrachte adviezen hebben geen invloed op het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit.

2. Adviezen en bezwaren uitgebracht na de voorlopige bescherming en voorafgaand aan de definitieve bescherming

Openbaar onderzoek en hoorrecht

Stad IEPER

Stad Ieper organiseerde het openbaar onderzoek van 17 september 2018 tot en met 17 oktober 2018. Tijdens het openbaar onderzoek organiseerde de gemeente een hoorzitting op 5 oktober 2018. Het verslag van deze hoorzitting is opgenomen in het proces-verbaal dat de stad opstelde

over het openbaar onderzoek. Het proces-verbaal en de bezwaren maken integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Tijdens het openbaar onderzoek werden 12 bezwaren ingediend. Deze worden achtereenvolgens behandeld.

GEEN zakelijkrechthouder(s) beriepen zich op het hoorrecht en vroeg(en) gehoord te worden door het agentschap.

Omwille van privacy-redenen zijn de bezwaren anoniem opgenomen in dit document. Het beschermingsdossier bevat een overzicht van alle bezwaren en de gegevens van de bezwaarindieners.

2.1. Bezwaar 1 uitgebracht tijdens het openbaar onderzoek:

In kader van het openbaar onderzoek betreft de voorlopige bescherming als archeologische site: een wereldoorlog-slagveld van Bellewaerde Ridge, wens ik als eigenaar, gebruiker, bezwaar aan te tekenen tegen de opname van het perceel kadastraal gekend als leper 16de afdeling sectie 1 m (percelen A10/M en A11/ A) in het besluit van voorlopige bescherming en dit om volgende redenen.

- Ik ben van mening dat de opname van het perceel in het besluit van voorlopige bescherming niet wordt gemotiveerd. Nergens wordt aangegeven waarom het perceel beschermd dient te worden tenzij op basis van het vermoeden dat er mogelijks nog belangrijke oorlogsresten ondergronds zouden te vinden zijn. Dit vermoeden kan nergens bevestigd worden door feiten. Integendeel, als gebruiker van het perceel sinds vele jaren, heb ik tot heden niets gevonden en er zijn op dit perceel reeds meerdere onderzoeken gebeurd door privé zoekers die noch bovengronds noch ondergronds iets hebben kunnen detecteren of terugvinden.

Ook het microreliëf van het perceel is niet van die aard dat er verondersteld mag worden dat er aanwezigheid van betekenisvolle slagveldresten is die een bescherming kunnen verantwoorden. Bovendien ligt het perceel ruime afstand van de plaats van kraterputten en onderaardse tunnels, zodat op basis van de ligging van het perceel kan verwacht worden dat op die plaats niets te vinden is.

- Ik ben van mening dat de opgelegde maatregel opgenomen in art 5 punt 8 van het besluit van voorlopige bescherming te ver gaande is en niet ter zake doet. Zoals ik reeds aangaf is er op het perceel geen specifiek microreliëf waar te nemen dat op enige wijze betrekking zou kunnen hebben met het oorlogsverleden. Wat er niet is, moet naar mijn mening ook niet beschermd worden. Bovendien houdt het scheuren van grasland in dat de toplaag van 25 cm worden omgewoeld. Op dit perceel is er in de bovenste 25 cm niets te vinden dat aanleiding zou kunnen geven om een bescherming en de opgelegde maatregels te verantwoorden. Om deze reden ben ik van mening dat het vragen van een toelating voor het scheuren van grasland te vergaande is. Bovendien is een archeologisch onderzoek voorafgaand en preventief een te zware voorwaarde in dergelijk geval.

Om deze redenen meen ik dat de opname van de percelen A 10/M en A11/A onterecht is. Dit opname is niet ernstig geargumenteed en de opgelegde maatregelen zijn buiten proportie ten overstaan van wat er mogelijks en eventueel zou kunnen beschermd worden.

Ik vraag daarom de schrapping van het perceel uit het besluit van voorlopige bescherming.

Antwoord:

- Om de archeologische waarde van het terrein in te schatten is een evaluerend proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in perceel A19B, een locatie met een vergelijkbare terreinsituatie. Daarbij is gebleken dat de resten van de oorlogsinfrastructuur zeer goed bewaard gebleven waren in dergelijke omstandigheden.

- Uit het archeologisch onderzoek is gebleken dat de sporen uit WOI zeer dicht tegen het maaiveld bewaard zijn gebleven. Het scheuren van grasland zal zeker tot verstoringen leiden van het bovenste gedeelte van de sporen, een nivellering van het microreliëf van het terrein en een verdere degradatie van het bodemarchief.

2.2. Bezwaar 2 uitgebracht tijdens het openbaar onderzoek:

Met dit schrijven wensen wij namens de betrokken land- en tuinbouwers onze opmerkingen over te maken inzake de bescherming als archeologische site van het eerste wereldoorlogslagveld van Bellewaarde Ridge.

Vraag tot wijziging perimeter

De focus ligt op de archeologie van het gebied. Gezien de oostelijke percelen, hieronder aangeduid met rode lijn vroeger akkerland waren, is er geen sprake van onaangetaste gebieden. En is de ondergrond dan ook verstoord geweest, waardoor de erfgoedwaarde niet zo hoog is als de westelijk gelegen gronden. Om die reden vragen we ook om die percelen uit de perimeter te halen. Ook situeren de restanten zich hoofdzakelijk in het bosgebied en ten noorden hiervan. Het lijkt ons dan ook logisch zich te beperken tot het gebied waar het oorlogsverleden zich het meest tekent.

Waardevermindering

Voor de gebruikers en eigenaars van deze percelen treedt duidelijk een waardevermindering op, gezien de bescherming diverse voorwaarden oplegt. De wetgeving stelt hier echter geen vergoedingsregeling voor. We betreuren dit gezien de opgelegde maatregelen en vragen dan ook de aandacht om dit te herzien. Zeker gezien de kosten (ondanks de fondsen) en zorgen die een archeologisch onderzoek en dergelijke met zich meebrengt.

Garantie definitieve afbakening

De regio in leper en omgeving is getekend door de oorlog. We hopen echter dat de economische ontwikkeling in het landbouwgebied dan ook niet overal de tekenen van de oorlog moet blijven ondervinden. Dat er bepaalde sites in ere dienen gehouden te worden om de oorlog te herdenken, is evident en daar is ook geen discussie over. Maar de Westhoek verdient hierbij geen kolf boven het hoofd. Om die reden vragen we zich te focussen op de sites waar het echt toe doet en waar de meeste vondsten te vinden zijn. En de garantie te bieden aan de omgeving dat ontwikkelingen verder mogelijk zijn. Ook de zichtassen die hierbij besproken worden leggen een druk op de landbouwbedrijven. Een uitbreiding is namelijk een blijvend afwegen van diverse factoren zoals het eigendomsstatuut, de looplijnen, brandveiligheid, dierenwelzijn, Een uitbreiding van een landbouwbedrijf is dus een geïntegreerde keuze en afweging van diverse vragen en eisen.

Antwoord:

- Uit de fotoreportage die deel uit maakt van het beschermingsdossier blijkt duidelijk dat de zuidoostelijke weide er zeer geaccidenteerd bij ligt, een duidelijke verwijzing naar de aanwezigheid van een goed bewaard archeologisch bodemarchief.
- De site van Bellewaarde Ridge wordt beschermd omwille van de duidelijk vastgestelde archeologische waarde. De bedoeling van de bescherming is verdere verstoringen van het bodemarchief tegen te gaan of gecontroleerd te laten gebeuren door voorafgaand archeologisch onderzoek.
- Er zijn nog weinig terreinen bekend waarin de bewaring van de WOI sporen na 100 jaar nog zeer goed is en het is dan ook logisch om voor die terreinen beschermende maatregelen te nemen. De bedoeling van de bescherming is het nog aanwezige archeologisch bodemarchief te vrijwaren van ongecontroleerde vernieling.

2.3. Bezwaar 3 uitgebracht tijdens het openbaar onderzoek:

Bij deze wensen wij- als eigenaars van de gebouwen van de Bellewaarde hoeve en een deel van de omliggende landerijen- bezwaar aan te tekenen tegen een gedeelte van het beschermingsdossier "Voorlopige bescherming als archeologische site van het Eerste Wereldoorlogslagveld van Bellewaarde Ridge," per Ministerieel Besluit van 21 augustus 2018. Alhoewel wij akkoord kunnen gaan dat de omliggende weilanden rond de hoevegebouwen waarvan wij eigenaar zijn een speciaal statuut zouden verkrijgen, gegeven de hoge en bewezen archeologische waarde ervan,¹ hebben wij grote bezwaren tegen de voorgestelde maatregelen

¹ De erfgoedonderzoekers hebben geconcludeerd dat deze site de meest intacte is in West-Vlaanderen, hetgeen wijzelf niet onderzocht hebben en derhalve voor waar aannemen

voor de hoevesite zelf, zoals deze verwoord werden op pagina 15, zesde alinea van het Beschermingsdossier, hetgeen wij hierna hernemen:

"Omdat de bescherming het in situ behoud van de oorlogsrestanten in de ondergrond beoogt, wordt het aanwezige gebouwenbestand buiten beschouwing gelaten. Deze bescherming kent immers geen erfgoedwaarde toe aan de gebouwen. Enkel ingrepen in de bodem bij verbouwingen of nieuwbouw moeten voorafgegaan worden door grondig archeologisch onderzoek. Het blijft immers mogelijk dat onder de gebouwen oorlogssporen bewaard zijn."
Hierna lichten wij ons bezwaar in meer detail toe:

1. Alhoewel het dossier omstandig motiveert waarom het kraterbos en de omliggende weiden uniek erfgoed betreffen, wordt dit op geen enkel ogenblik gedaan voor de ondergrond van de hoevegebouwen zelf. Het feit dat er -zoals hierboven ook nog aangegeven- mogelijks oorlogssporen bewaard zouden zijn onder deze gebouwen kan ons inziens nooit voldoende zijn om een bepaald gebied (in casu de ondergrond van de hoevegebouwen zelf) te gaan beschermen. Grote delen van de streek rond Ieper (en nog wijder errond, denk aan Geluvelde, Langemark, Passendale, Mesen, Zonnebeke, etc.) zijn het tafereel geweest van een wrede oorlog gedurende 1914-1918. M.a.w. in grote delen van de Westhoek zijn er *mogelijks* nog oorlogssporen in de ondergrond aanwezig, zonder dat de ondergrond van deze andere gebouwen in de Westhoek daarom een speciaal statuut heeft gekregen, waarbij er verplicht een grondig archeologisch onderzoek dient te gebeuren bij nieuwbouw en verbouwingen. Er zouden ons inziens dus minstens duidelijke aanwijzingen moeten zijn dat er zich in de ondergrond onder de hoeve-exploitatieplaats belangrijke oorlogsrestanten bevinden alvorens speciale maatregelen kunnen worden opgelegd aan dit deel van het Vlaamse grondgebied (m.a.w. wij hebben recht op een *gelijke* behandeling in *dezelfde* omstandigheden). Er werd daarbij ook geen enkel 'begin van bewijs' voor de aanwezigheid van deze oorlogsrestanten onder de hoevegebouwen zelf in het dossier opgenomen, integendeel. De kraters die getoond worden op Figuur 6 in het dossier en de loopgravenkaart die opgenomen wordt in Figuur 5 tonen duidelijk aan dat de kraters en de loopgraven die men via dit dossier tracht te beschermen zich nooit bevonden hebben ter hoogte van de hoevegebouwen zelf. Meer nog: het gebied onmiddellijk rond de Bellewaarde hoeve wordt uiteindelijk onderaan pagina 1 van het Ministerieel Besluit een zone van "No man's land" genoemd, niemandsland dus. Dit is logisch want de Britse loopgraven bevonden zich duidelijk links van de hoeve (eerder bij de Witte Poorthoeve, aan de Begijnenbosstraat) terwijl de Duitse stellingen zich veel verder rechts van de hoevegebouwen situeerden, zoals ook bewezen wordt via Figuur 5 van het dossier.

2. Rond de Bellewaarde hoeve zelf werd de strijd destijds bovengronds gevoerd, en niet ondergronds via loopgraven. De in het Beschermingsdossier opgenomen foto met benaming Figuur 15 toont duidelijk de ruïne van de oorspronkelijke Bellewaarde hoeve, die alsnog tot enkele meters boven de grond uitstak nadat ze door artillerie werd kapot geschoten tijdens de Grote Oorlog (de hoeve is destijds ook een tijdlang door de Duitsers bezet geworden, vanaf juni 2015). Ook dit is logisch want het betrof hier een kasteelhoeve, met oerdegelijke funderingen, die destijds toebehoorde aan de adellijke familie Gaston de Vinck (zie ook opnieuw de prachtige raamdecoratie op Figuur 14). Het complex werd dus helemaal niet ondergraven tijdens W.O. I. Verder tonen de grote hopen puin ook aan dat de hoeve niet verwoest werd via een krater, geslagen door een dieptemijn; m.a.w. de tunneliers zijn in dit deel van het terrein nooit actief geweest! Nochtans is het doel van het beschermingsdossier nu juist het in ere/stand houden van de nog aanwezige loopgraven en kraters;² beiden hebben zich evenwel nooit ter hoogte van de hoevegebouwen bevonden, wat maakt dat er geen enkele grond is voor een speciaal statuut voor de hoevegebouwen en de ondergrond ervan.

3. De gebouwen van de Bellewaarde hoeve werden na de oorlog heropgebouwd op zo goed als dezelfde plaats als waar ze zich voor de oorlog bevonden; meer zelfs: de contouren van de na W.O. I heropgebouwde hoeve situeren zich volledig binnen het oorspronkelijke hoevecomplex. De naoorlogse hoeve werd dus kleiner heropgebouwd. Deze feitelijkheden kunnen wij ook effectief staven met de Mutatieschets van het Kadaster, waarbij de oude situatieschets van het jaar 1908 (vóórafgaand aan W.O.I dus; bovenaan het toegevoegde bewijsstuk in bijlage) gelegd wordt naast de nieuwe situatieschets van het jaar 1928 (na W.O. I; onderaan het

² Het dossier stelt dat het kenmerkend is voor de site die men nu tracht te beschermen dat er goed bewaarde ondergrondse en aan de oppervlakte aanwezige structuren en sporen van de Eerste Wereldoorlog zijn, zijnde mijn kraters, tunnels, ondergrondse schuilplaatsen, ingegraven bunkers en andere resten van militaire infrastructuur. Op de hoevesite zelf is evenwel niets van dit alles aanwezig.

toegevoegde bewijsstuk). De boven de grond aanwezige oorlogsrestanten werden door onze grootouders en anderen, bij de heropbouw van de hoeve, volledig verwijderd teneinde de site opnieuw in gebruik te kunnen nemen als hoeve (waarbij ook een aantal beerputten, tot op meer dan 2 meter diepte gegraven werden). Eind jaren '80 hebben onze ouders vervolgens de binnenplaats (de koer) van de hoeve zelf in beton gegoten, zoals dat toen gebruikelijk was; er werd toen ook een serieuze laag grond uitgegraven met een graafmachine, teneinde de fundering hiervoor te kunnen aanleggen (en deze inderdaad voldoende stevig te maken zodat vrachtwagens zouden kunnen aan- en afrijden met veevoeders). Zelf hebben wij als kinderen die werken toen van dichtbij meegemaakt en werd er op geen enkel ogenblik ooit gestoten op oorlogsrestanten in de ondergrond van de huidige binnenplaats/koer.

Verder zijn wij er ook zeker van dat de 'gedempte walgracht' die gesuggereerd wordt op Zicht 31 van het document Fotoregistratie niet toegeschreven kan worden aan de vooroorlogse hoeve (we verwijzen hierbij opnieuw naar de Mutatieschets van het Kadaster ter bewijs van dit punt); mogelijkwijze is er veel vroeger- in de Middeleeuwen?- nog een andere hoeve geweest, die zich op de plaats van Zicht 31 bevond, gegeven dat Figuur 16 in het Beschermingsdossier wél degelijk een voormalige bodemingreep onder de vorm van een U suggereert (hoeft dit evenwel noodzakelijk de wal van een hoeve te zijn?). Wél weten wij dat er nog deels een wal rond de vooroorlogse (én naoorlogse) hoeve was; onze ouders hebben het laatste restant van die wal evenwel in het jaar 1976, bij de bouw van de koestal, moeten wegnemen teneinde die koestal te kunnen aanbouwen aan de westzijde van de naoorlogse hoevegebouwen. Ook dit kunnen wij wederom bewijzen via de toegevoegde Mutatieschets van het Kadaster, die duidelijk de banaanvormige wal die zich ten zuidwesten van de hoeve bevond aangeeft en die derhalve ook geen kadastrummer heeft meegekregen. Tot slot bewijst deze Mutatieschets ook dat een eventueel volledige omwalling van de vooroorlogse hoeve al grotendeels voor de start van W.O. I gedempt was geworden, aangezien ze al bijna niet meer voorkomt op de situatieschets van het Kadaster van het jaar 1908. Op pagina 9 van het Beschermingsdossier gist men nu dat er sprake was van een tweeledige Middeleeuwse site met een opperhof en een neerhof, waarvan na de oorlog enkel het neerhof verplaatst en heropgebouwd werd. De Mutatieschets van het Kadaster toont evenwel aan waar & hoe de hoeve werkelijk was opgebouwd in 1908 en dat de wederopbouwhoeve op exact dezelfde plaats is terecht gekomen. Het is dus onjuist te stellen, zoals op pagina 11 van het Beschermingsdossier wordt beweerd, dat de Bellewaarde hoeve na de oorlog zuidelijker heropgebouwd werd.

4. Op 14 juni 2018 heeft de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed gevraagd "waarom de Britse mijngangen op de percelen A21/g en A22/a2 niet mee werden opgenomen in het dossier, aangezien deze deel uitmaken van een groter mijngangenstelsel dat door de bescherming wordt bevat." Evenwel heeft het Agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse Overheid gesteld dat er "geen objectieve uitspraken gedaan kunnen worden over de bewaringstoestand van het mijngangenstelsel en dat de sporadische bodemverzakkingen aangeven dat de toestand langzamerhand degradeert, wat onvoldoende basis vormt voor een bescherming." Dit standpunt lijkt ons in overeenstemming met het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 dat stelt dat om van een archeologische zone te kunnen spreken er op basis van waarnemingen en wetenschappelijke argumenten onderbouwd moet kunnen worden dat ze met hoge waarschijnlijkheid archeologische waarde heeft. Het Beschermingsdossier stelt ook letterlijk dat de bescherming van Bellewaarde Ridge vooral steunt op de uitstekende bewaring van de archeologische sporen onder het bos en weiland, nadat dit effectief onderzocht werd via proefsleuven. In de onmiddellijke nabijheid van de hoevegebouwen zelf is evenwel op geen enkel ogenblik ooit enig veldonderzoek gedaan, zelfs niet tot op 50 meter van deze gebouwen. En ook de gedane luchtfotografische prospectie en het archivalisch onderzoek leverden geen aanwijzingen op dat er zich in/rond de hoevegebouwen mogelijkwijze loopgraven/kraters bevinden, terwijl de in het dossier opgenomen + de door ons toegevoegde bewijsstukken het tegenovergestelde aantonen. Het lijkt ons dan ook dat er geen enkele feitelijke, wettelijke en juridische basis bestaat om de ondergrond van de hoevegebouwen een beschermd statuut te geven en de voorgestelde verregaande maatregelen van een verplicht (en grondig) archeologisch onderzoek te gaan opleggen bij nieuwbouw/verbouwingen op de site. Het feit dat het verre van waarschijnlijk is dat de ondergrond van de hoevegebouwen oorlogssporen bevat werd trouwens door de onderzoekers zelf ook erkend op pagina 15 van het Beschermingsdossier, doordat zij enkel kunnen stellen dat er *mogelijks* oorlogssporen onder de gebouwen bewaard zijn (hetgeen wij hierboven weerlegd hebben); 'mogelijks' heeft wel degelijk een andere connotatie dan de terminologie die in het decreet wordt gehanteerd (= 'met een hoge waarschijnlijkheid'). Ook wordt op pagina 12 van het Beschermingsdossier

gesteld dat het te beschermen terrein beperkt zal worden tot het bosgebied en het grasland, waaruit ons inziens ook al voortvloeit dat de ondergrond van de hoevegebouwen zelf geen enkel speciaal statuut heeft gekregen via het Ministerieel Besluit van 21 augustus 2018. Hoe kan dan ooit uitgelegd worden dat een grondig archeologisch onderzoek voorafgaand aan verbouwingen/nieuwbouw aangewezen is?

Samengevat: er werden geen waardevolle erfgoedwaarden aangetoond voor de site van de Bellewaarde hoeve. Evenwel wil het Agentschap Onroerende Erfgoed nu wél de ondergrond van de hoevegebouwen gaan beschermen, terwijl er geen enkele objectieve uitspraak gedaan kan worden over de aanwezigheid van deze restanten onder de hoevegebouwen noch over de bewaringsteestand ervan ... Bijgevolg lijkt het ons dat het verplicht gaan opleggen van een voorafgaand grondig archeologisch onderzoek bij nieuwbouw/verbouwingen op de site een brug te ver is, waardoor bepaalde noodzakelijke investeringen mogelijks ook niet langer gedaan zullen worden, ten koste van de site. Het zou dan ook geheel onbillijk zijn (+ discriminerend) om ons, eigenaars, in de toekomst dergelijk zware verplichtingen/lasten te gaan opleggen. Wij wensen tot slot te benadrukken dat wij ons, voor wat betreft de omliggende weiden, zonder enig bezwaar willen inschakelen in de condities om deze niet te gaan diepgronden (en ook aan alle andere verplichtingen die door deze bescherming op ons worden afgewenteld, o.a. het blijvend bewaren van deze gronden als weiden en ze niet om te zetten naar akkerland, wat een landbouwexploitatie niet vergemakkelijkt, zoals ook al erkend werd door het Departement Landbouw en Visserij). Het is dus niet zo dat wij ons willens nillens willen verzetten tegen elke redelijke beslissing i.v.m. het archeologisch erfgoed in Vlaanderen!

Antwoord:

- Op basis van het gevoerde onderzoek (onder meer onderzoek van luchtfoto's en analyse van het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen) kan geconcludeerd worden dat de percelen met de hoevegebouwen zondermeer deel uit maken van het WOI slagveld van Bellewaarde Ridge (zone tussen de 1ste en de 2de Duitse linie). De resultaten van proefsleuvenonderzoek elders in het gebied kunnen dan ook geextrapoleerd worden naar deze zone. De hoeve is omringd door weiland waar een goed bewaard archeologisch bodemarchief verwacht wordt.
- Wat betreft de gevoerde argumentatie met betrekking tot figuur 5. Figuur 5 dekt niet het ganse gebied en geeft dus geen volledig beeld. Figuur 5 focust op het kraterbestand in juni 1916 en is dus een opname van een (tussen)moment.
- Omtrent de gevoerde argumentatie "No man's land": deze zone ligt ten westen van de hoeve, (figuur 19).
- Loopgraven zijn niet ondergronds, maar zijn ingegraven structuren en horen bij de bovengrondse strijd die werd gevoerd. Het klopt dat de hoeve niet verwoest werd via een dieptemijn, maar de hoeve (met haar kelders) was zeker ingeschakeld in een systeem van loopgraven zoals ook op andere plaatsen aan het front kon worden geconstateerd (vb. Hoge 80 Wijtschate).
Op figuur 19 valt duidelijk de concentratie van Duitse stellingen op ter hoogte van de Bellewaarde Hoeve.
- De hoeve werd na de oorlog niet op exact dezelfde locatie heropgebouwd.
- Omtrent de argumentatie van de eigenaars dat bij graafwerken in het verleden geen oude sporen werden gevonden: dergelijke graafwerken werden niet archeologisch opgevolgd, dus er kunnen geen objectieve uitspraken worden gedaan over het al dan niet aanwezig zijn van archeologisch bodemarchief.
- Onder meer op basis van het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen (figuur 16) kan duidelijk vastgesteld worden dat er op de terreinen rond de hoeve depressies aanwezig zijn die de restanten zijn van verlandende walgrachten rond een wooneiland. Er zijn duidelijke aanwijzingen voor een tweedledige middeleeuwse site met opperhof (noordelijke) en neerhof.

- De gegraven proefsleuven in het gebied vormen een duidelijke aanwijzing voor de goede bewaringstoestand van het archeologisch bodemarchief en de hoge archeologische waarde van de site.

2.4. Bezwaar 4 tot 7 uitgebracht tijdens het openbaar onderzoek:

Bij deze zouden we bezwaar willen indienen tegen de voorlopige bescherming als archeologische site. Diverse van ons leden zijn gebruiker van percelen die in de voorlopige beschermingszone liggen. Speciaal zou ik tegen volgende bezwaar willen indienen:

- De opname in het dossier van het stuk akkerland dat deel uitmaakt van perceel A10/T: Dit is reeds gedurende meer dan 10 jaar in gebruik als akkerland. Volgens de landbouwgebruikspercelen van het ALV stond er in 2008 wintertarwe op, gevolgd door voederbieten in 2009 en maïs in 2010. Ook de jaren erna stonden er steeds akkerbouw of voedergewassen op. Dit kan nog moeilijk "recent omgezet grasland" genoemd worden. Doorheen het gehele dossier en ook in de diverse adviezen komt naar voor dat het enkel nut heeft om de graslanden te beschermen : *"De bescherming steunt vooral op de uitstekende bewaring van de archeologische sporen onder bos of weiland. Onder akker is dat een stuk minder"*. Het zou dan ook logisch zijn deze denkwijze te volgen en dit deel uit het beschermingsdossier te schrappen.

- Bij deze zou ik ook willen vragen om de bebouwde delen van de Bellewaerde hoeve en de directe perimeter uit het beschermingsdossier te houden. Deze gronden zijn reeds dermate diep verstoord door de bouw van stallingen, mestkelders en aanverwanten dat de kans zeer klein geacht mag worden dat daar nog enige kans is op een vondst met meer dan kleine archeologische waarde. Het voordeel van het niet opnemen zou dan ook vooral bestaan uit dat er bij (ver) nieuwbouw geen zwaar archeologisch onderzoek nodig is. Dit is niet allen een tijdrovende ingreep, maar voornamelijk zeer kostbaar, via directe kosten van het onderzoek maar ook eventuele vervolgcosten door de aard van de ingreep zelf. Het is duidelijk dat dit direct een invloed heeft op de uitbatingsmogelijkheden en de leefbaarheid van het bedrijf.

- De graslanden die onder bescherming zouden vallen, zijn reeds lang grasland en worden zo ook beheerd. Naar de toekomst toe zal dat ook zo blijven. Deze zijn van groot belang voor de bedrijfsvoering van meerdere landbouwbedrijven. Een normale landbouwkundig graslandbeheer, zoals nu reeds gebeurt, moet ook binnen de bescherming mogelijk blijven, zonder dat er verantwoording moet afgelegd worden of toestemming gevraagd. Normaal beheer, zoals het al enkele decennia gebeurt, vraagt geen bewerkingen die de zode roeren, tot enkel enige oppervlakkige bewerkingen, die niet tot weinig dieper dan de graszode gaan. Sommige van deze graslanden zijn volgens oudere personen vroeger nog als akker gebruikt. Het kan dus best dat de bovenlaag reeds gestoord is.

- Ik wil ook in het dossier duidelijkere omschrijving zien toegevoegd van de percelen die in aanmerking komen voor deze bescherming, maw. Wat deze bescherming toekomstgericht met zich meebrengt voor de gebruiker ervan. Vrijheid van uitbating blijft een basisrecht binnen de pachtwetgeving! In vorige dossiers werd stevast gehamerd op zichtassen naar Ieper toe. Als dit moet blijven bestaan, zijn hieropvolgende bebouwingen onbegrijpelijk en onverklaarbaar!

Antwoord:

- Met betrekking tot de opmerking omtrent het stuk akkerland dat deel uitmaakt van perceel A10/T. Het klopt inderdaad dat dit geen recent omgezet grasland is. De bewaringstoestand van het archeologisch bodemarchief kan daardoor minder goed zijn op deze plaats, maar er zijn nog steeds archeologische sporen aanwezig.
- Op basis van het gevoerde onderzoek (onder meer onderzoek van luchtfoto's en analyse van het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen) kan geconcludeerd worden dat de percelen met de hoevegebouwen zondermeer deel uit maken van het WOI slagveld van Bellewaerde Ridge (zone tussen de 1ste en de 2de Duitse linie). De resultaten van proefsleuvenonderzoek elders in het gebied kunnen dan ook geëxtrapoleerd worden naar deze zone. De hoeve is omringd door weiland waar een goed bewaard archeologisch bodemarchief verwacht wordt.
Enkel de oostelijke vleugel van de wederopbouwhoeve valt samen met de vooroorlogse toestand. Dit betekent dat bij grondwerken nog steeds sporen van het vooroorlogse

hoevegebouw (west en noord) kunnen aangesneden worden. Bovendien was de noordelijke vleugel van het hoevegebouw geïncorporeerd in een van de verbindingsloopgraven. De binnenplaats is blijkbaar ingrijpend verhard. Mogelijk zijn daarbij sporen verloren gegaan. Deze werken zijn uitgevoerd zonder toezicht van een archeoloog dus het is in principe niet mogelijk om uitspraken te doen over het al of niet aanwezig zijn van archeologische restanten.

- De graslanden die onder de bescherming vallen zijn sinds het einde van de oorlog grasland. De bedoeling van de bescherming is nivellerings- en andere aanpassingswerken te voorkomen. Het huidige hobbelige karakter van de weides dient behouden te blijven. De archeologische sporen zitten op deze plaatsen zeer dicht tegen het maaiveld aan.
- Een archeologische bescherming staat de bedrijfsvoering niet in de weg en kan een bestemming van een terrein niet wijzigen.

2.5. Bezwaar 8 en 9 uitgebracht tijdens het openbaar onderzoek:

Bij deel2. EVALUEREND GEDEELTE 2.1 Evaluatie van de erfgoedwaarden pag. 11 staat er dat de evolutie die Railway Wood meegemaakt heeft de aanwezigheid van een goed bewaard bodemarchief garandeert. Dit is volgens onze bevindingen niet juist en willen wij hierna weerleggen. Over de bewaringsteestand van het terrein, de ondergrondse tunnels en loopgraven hebben wij als gebruiker-eigenaar van het Begijnenbos, en dit voor sommigen reeds sedert meer dan 60 jaar, hiernavolgende objectieve vaststellingen kunnen doen:

- Ondergrondse tunnels- Mijngangenstelsels

De bewaringsteestand van het mijngangenstelsel in het "Begijnen bos" is gelijk aan deze op de percelen A21/g en A22/a2. Want ook hier geven sporadische bodemverzakkingen aan dat de toestand langzamerhand degradeert. Of het hier nu om weiland, akkerland of bos gaat, de evolutie op de toestand voor deze tunnels, die op een grote diepte van minimum 15m zitten, is toch dezelfde.

Bezwaar: Objectieve uitspraken over de bewaringsteestand kunnen hier dus ook niet gedaan worden en vormen dan eveneens onvoldoende basis voor een bescherming (dr. advies 1.3. VCOE)

- Loopgraven

Het bosterrein werd evenzeer fel beschoten net als de percelen A21/g en A22/a2 en waren alle bomen verdwenen. Na de eerste wereldoorlog werd het terrein hersteld en terug aangeplant met sparren. Tijdens de tweede wereldoorlog werd in de winter van het jaar 1940 op twee nachten tijd dit sparrenbos opnieuw volledig platgekapt door de burgers voor brandhout (de heer Delboa Henri, oudstrijder, geb. 4 december 1919, is hiervan een nog levende getuige en toen wonende op de Potyze). Na de oorlog 1940-45 werd voor de tweede keer heraangeplant met loofhout. Kan hier dan nog sprake zijn van een uitstekende bewaring van de archeologische sporen en dit onder fel beschoten terrein en bos dat reeds twee maal vernield en heraangeplant werd? Aanplanten gebeurt toch ook op ongeveer 50cm. diepte en reduceert dus evenzeer de bewaring van de sporen net als bij het ploegen.

Bezwaar: De combinatie van al deze verstoringen zijn dus even ingrijpend als deze voor de percelen A21/g en A22/a2, het oorlogsterrein vormt er immers één geheel mee. Dus kunnen redelijkerwijs de besluiten van de VCOE (1.3 advies), nl. "de combinatie van deze verstoring reduceert de bewaring van de sporen dusdanig dat bescherming een brug te ver is", voor het gehele terrein gelijkgesteld worden.

- De drie woningen aan de rand van het Begijnenbos

Voor de woningen aan de zuidkant van het bos is de situatie de volgende: deze zijn gelegen op percelen zaailand en verlegde straat die voor de eerste wereldoorlog tussen de huidige Oude Kortrijkstraat en het Begijnenbos lagen. Deze percelen A119K en A22/A2 waren voordien eigendom van respectievelijk Ridder Behaghel de Bueren en Mevr. Louise Barones de Vinck (bron plan en verkoopakten augustus 1933). Bij het bouwen van deze woningen werden funderingen onder de kelders, kelders, regenwater citernes en steenputten gestoken. Alle zijn ondergronds voorzien van toevoerleidingen (op min. 60 tot 100cm diepte) voor regenwater, steenputwater en stadswater. Ook ondergronds voorzien: toevoerleidingen voor elektriciteit, telefoon en distributie, afvoeren naar septische overlooppotten voor afvalwater en vandaar naar rioleringen. De twaalfde mijnkrater op de hoek van het bos werd in de jaren zestig, en dit na bosbrand, zo diep als mogelijk met een slingerbakkraan uitgemodderd om ons bij brand

zoveel als mogelijk van bluswater te kunnen voorzien (er was toen nog geen stadsleidingwater aanwezig). Hiervoor werden ondergrondse toevoerleidingen voorzien dwars door het terrein naar de aanpalende twee woningen; deze zijn nog steeds aanwezig voor gebruik.

Bezwaar: De uitvoering van de werken, zoals hierboven beschreven, reduceert de bewaring van sporen op deze kavels dusdanig dat er onvoldoende basis is voor bescherming. Er werden bij de graafwerken nooit sporen of vondsten gedaan. Dus mogen er redelijkerwijs in de toekomst ook geen meer verwacht worden. Wij vragen dan ook voor deze woningen geen archeologische voorwaarden (met alle kosten van dien en door wie te betalen?) op te leggen. Dit is met hetgeen hiervoor opgegeven moeilijk te verantwoorden.

- Doelstelling archeologische site:

Wij begrijpen de bedoeling van de bescherming van een afgebakende site. Evenwel moet de afbakening toch ook zichtbaar en voelbaar zijn voor de bezoekers en nabestaanden van de oorlogsslachtoffers. Wij vragen daarom onze bezwaren in eer en geweten te behandelen goed wetende dat de besluiten met de daaraan verbonden verplichtingen, er is immers niet te voorzien hoe deze in de toekomst nog verder uitgebreid worden met alleen maar nog meer minwaarde tot gevolg voor de eigenaars, nadien onomkeerbaar zijn en alleen maar een last zijn voor onze nakomelingen. Wij willen de belofte aangaan om met respect het algemene uitzicht van de bestaande toestand van het "Begijnenbos", en dit doen we reeds sedert meer dan 50 jaar, te bewaren (zicht 1,2A,5,35). Ook en meer specifiek nog het zicht "nr. 3 Bunkerblokken" en zicht "nr. 34 de bewaarde en door ons in stand gehouden mijnkrater 12" en dit als eerbetoon voor alle slachtoffers van het oorlogsgeweld. Dit vormt samen met het Kraterbos (voorheen in de volksmond "Kattebus"), waar de mijnkraters zeer goed waarneembaar zijn, de beide monumenten, de afbakening van de Engelse en Duitse linies met bomen, een geheel voor de bezoekers van het oorlogslagveld. Wij mogen hopen dat u kunt ingaan op onze gemotiveerde bezwaren en danken u nu reeds voor het begrip en de redelijkheid van de behandeling. Wij zijn indien nog nodig mocht blijken altijd beschikbaar voor verder overleg.

Antwoord:

- Op basis van het gevoerde onderzoek (onder meer onderzoek van luchtfoto's en analyse van het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen) kan geconcludeerd worden dat de percelen in kwestie deel uit maken van het WOI slagveld van Bellewaarde Ridge. De resultaten van proefsleuvenonderzoek elders in het gebied kunnen dan ook geëxtrapoleerd worden naar deze zone, waar een goed bewaard archeologisch bodemarchief verwacht wordt. Bij andere gelijkaardige stelsels, die wel archeologisch verkend konden worden is de bewaring steeds matig tot zeer goed. De aangehaalde verzakkingen zijn puntlocaties waar zich een instorting heeft voorgedaan. Dit is een duidelijke onrechtstreekse aanwijzing dat de rest van het stelsel nog intact is. Het agentschap beschikt ook over een getuigenis over een toegankelijke ingangstrap van een deep dug-out in Railway Wood.
- We ondervinden dat de bewaring van oorlogssporen onder bos veel beter is dan onder akker. Vooral LIDAR beelden leveren spectaculaire resultaten op. Bij langdurig gebruik als akker daarentegen worden alle indicaties aan het oppervlak uitgewist. Maar uit evaluerend proefsleuvenonderzoek blijkt dat de sporen tot 1,5 meter onder het maaiveld bewaard zijn. Zelfs als de impact van de bosaanleg zwaar wordt onderschat, dan is er dus nog steeds een belangrijk archeologisch pakket aanwezig.
- De Oude Kortrijkstraat is inderdaad verlegd, wat bij de opmaak van het beschermingsdossier niet is opgemerkt. De linies, die uiteraard doorliepen zullen bij die wegverlegging aanzienlijk verstoord zijn. De sporen in relatie met de 12de bomkrater zijn dan misschien wel aangetast, maar zijn dieper nog altijd aanwezig. We baseren ons hiervoor op de resultaten van het proefsleuvenonderzoek elders in het gebied. Ook kunnen geen bindende uitspraken worden gedaan over de verlanding van de bomkraters en is het niet duidelijk of bij het uitdiepen het archeologisch niveau is bereikt.
- De bedoeling van de bescherming is het behoud van de actuele situatie.

2.6. Bezwaar 10 en 11 uitgebracht tijdens het openbaar onderzoek:

Voor de tekstgedeelten in deze bezwaren die gelijk zijn aan bezwaren 8 en 9, zie hogerop bij de behandeling van bezwaren 8 en 9.

Weekendverblijven- vakantiewoningen:

Het Begijnenbos werd in 1958 door het toenmalige C.O.O. verkaveld in percelen met de toelating er een weekendverblijf op te richten. Hierbij werden zowel aan de westzijde als aan de zuidzijde toegangswegen aangelegd. Over een lengte van ca. 70m en een breedte van 6m werd op een diepte van ca. 70cm uitgekofferd en steenslag ingebracht. Ook werden op de percelen toegangsdreven aangelegd vanaf de toegangswegen naar de verblijven. De gebouwen zijn voorzien van de nodige funderingen. Via grondsleuven werden op voldoende diepte alle nodige nutsvoorzieningen zoals elektriciteit, aanvoer stadswater en afvoer van vuilwater voorzien. Hierbij werden ook kelders voorzien voor het vrijwaren van de watermeters tegen vorst, sceptische putten en regenwaterciternes met alle graafwerken van dien.

Bezwaar: De uitvoering van de werken, zoals hierboven beschreven, reduceert de bewaring van sporen op deze kavels dus ook dusdanig dat er onvoldoende basis is voor bescherming. Er werden bij de graafwerken nooit sporen of vondsten gedaan. Dus mogen er redelijkerwijs in de toekomst ook geen meer verwacht worden.

Wij vragen dan ook voor deze verblijven geen archeologische voorwaarden (met nadien alle kosten van dien en door wie te betalen?) op te leggen. Dit is met hetgeen hiervoor opgegeven toch eveneens redelijkerwijs moeilijk te verantwoorden.

Antwoord:

De genoemde werken zijn nooit archeologisch opgevolgd. Het is dan ook niet mogelijk om objectief uitspraken te doen over het al dan niet aanwezig zijn van sporen tijdens die graafwerken in het verleden. Op basis van het gevoerde onderzoek (onder meer onderzoek van luchtfoto's en analyse van het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen) kan geconcludeerd worden dat de percelen zondermeer deel uit maken van het WOI slagveld van Bellewaarde Ridge.

2.7. Bezwaar 12 uitgebracht tijdens het openbaar onderzoek:

Voor de tekstgedeelten in dit bezwaar die gelijk zijn aan bezwaren 8 en 9, zie hogerop bij de behandeling van bezwaren 8 en 9.

- Weerlegging van de bezwaren

Volgens het onroerend erfgoeddecreet dienen opmerkingen en bezwaren behandeld en eventueel weerlegd te worden door het Agentschap OE. Dit gebeurt dus door hetzelfde Agentschap dat het dossier opgemaakt heeft. Naast het feit dat het Agentschap hier dus gelijktijdig rechter en partij is, menen we als eigenaars/ gebruikers toch te mogen hopen op een evenwichtige, doordachtige en grondig gemotiveerde afweging van de bezwaren.

Mocht bij het behandelen en/ of weerleggen van de bezwaren evenwel verwezen worden naar documenten, kaarten, nieuwe feiten of andere aantoonbare bewijzen dat er zich wél nog significante en goedbewaarde resten van loopgraven e.d. zouden aanwezig zijn op de site van het Begijnenbos, waarvan wij als eigenaar/gebruiker niet op de hoogte zijn, dan zijn dit nieuwe elementen in het dossier die niet in openbaar onderzoek hebben gelegen, wat aldus een procedurefout inhoudt. In dat geval dient op zijn minst de procedure hernomen te worden teneinde een eventuele vernietiging bij de Raad van State te vermijden.

Antwoord:

Het agentschap Onroerend Erfgoed maakt een dossier op in het kader van een bescherming en doorloopt daarbij alle stappen voorzien door het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Daarbij hoort onder andere de grondige behandeling van de bezwaren die binnen kwamen in het kader van het openbaar onderzoek. Het is de minister, bevoegd voor het onroerend erfgoed, die uiteindelijk beslist over de definitieve bescherming.

Bij deze behandeling van bezwaren worden geen nieuwe gegevens aangevoerd door het agentschap die nog niet aanwezig zijn in het ministerieel besluit of het beschermingsdossier.

Wel wordt bekeken of de ingediende bezwaren en opmerkingen een aanpassing van het beschermingsdossier of het ministerieel besluit vereisen.

3. Conclusie

De adviezen en bezwaren uitgebracht na de voorlopige bescherming en voorafgaand aan de definitieve bescherming hebben geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit. Het inhoudelijk dossier noch het ministerieel besluit werden aangepast na de voorlopige bescherming.